

možnosti za vključevanje v pristojne organe.

11. Na gospodarsko-gradbenem področju nameniti več pozornosti higienizaciji koč in sanitarij, kulturni postrežbi in ureditvi ožje okolice koč.

Oskrbnikom je treba pred nastopom sezone ponuditi več *enotnih informacij*, po potrebi organizirati regionalna srečanja itd. Skrbeti je treba za večjo povezanost gospodarjev društev, organizirati instruktivne seminarje, poskrbeti za regijske posvete gospodarjev itd.

Izraba alternativnih virov energije v visokogorju (veter, sonce) je ostala neizkoriščena.

12. Doseči večjo navzočnost PZS v kulturi, založbah, s fakulteto za telesno kulturo, muzejstvom itd.

13. Vsebinsko Obvestil bolj usmeriti v delovna gradiva in za praktično uporabo (tematske številke).

14. Razmisliti o aranžmanih s športno industrijo, s potovalnimi agencijami, pri raziskovalnih projektih itd.

15. Priprave na sejo Glavnega odbora in Skupščine PZS opraviti tako, da je zagotovljena poprejšnja vsebinska priprava na terenu pred odločanjem v organih PZS.

16. Preseliti sedež PZJ v Ljubljano, urediti stik s svetom (pošta), doseči ponovno status UIAA (članarina), urediti sprostitev gibanja v obmejnem pasu z Italijo in Avstrijo (Golica) ter biti bolj mednarodno udeležen na različnih področjih (varstvo okolja, založništvo itd.).

Kot motor ekipe predlagam po abecedi zaenkrat samo nekatere tovariše: Tomaž Banovec, Jože Dobnik, Drago Kozole, Peter Lavrič, Janko Pribošič, Marjan Raztresen, Jože Stanonik.

Kandidiram zgolj za časovno omejeno razdobje, to je za priprave in izvedbo počastitve 100-letnice SPD.

ALI LAHKO PRIČAKUJEMO VROČ PEKEL NA ZEMLJI?

TRIGLAVSKEGA LEDENIKA JE VSE MANJ

BORUT MENCINGER

V št. 7/8 letošnjega PV je bilo objavljeno kratko poročilo, da avstrijski glaciologi opažajo v zadnjih letih stalno krčenje ledenika Pastirice (Pasterza) na Velikem Kleku (Grossglocknerju). Neodvisno od tega poročila opažamo tudi pri nas hitro zmanjševanje Triglavskega ledenika — posebno v zadnjem desetletju, da ne omenim ledenika pod Skuto in drugih manjših snežišč, ki so včasih veljala za stalna, pa jih danes sploh ni več (na primer tisto pod Razorjem, kjer se je leta 1951 ponesrečil Pogačnik).

Širši planinski javnosti verjetno ni dovolj znano, da člani Geografskega inštituta dr. Antona Melika pri SAZU že od leta 1946 sistematično opazujejo in merijo spremembe na Triglavskem ledeniku. Tako po vojni sta še kot študenta geografije oziroma tehnike začela Milan Šinkovec in Stanko Fon, potem pa od leta 1948 do danes geografa Dušan Košir in dr. Milan Šifrer, ki je še vedno vodja teh merenj; občasno so sodelovali še geografi dr. Drago Meze, prof. dr. Ivan Gams, mag. Milan Natek, Matej Gabrovec in dr. Milan Orožen-Adamič. Najzvestejši naročniki PV pa se bodo še spominjali, da je že pred vojno na svoj način opazoval Ledenik in o njem pisal v PV pokojni prof. Pavel Kunaver.

Ker je tematika tudi vizualno dovolj zanimiva in z željo, da morda razjasnimo vzroke za krčenje Ledenika, sem ljubljanski TV predložil scenarij za 30-minutno oddajo o Triglavskem ledeniku, pri čemer

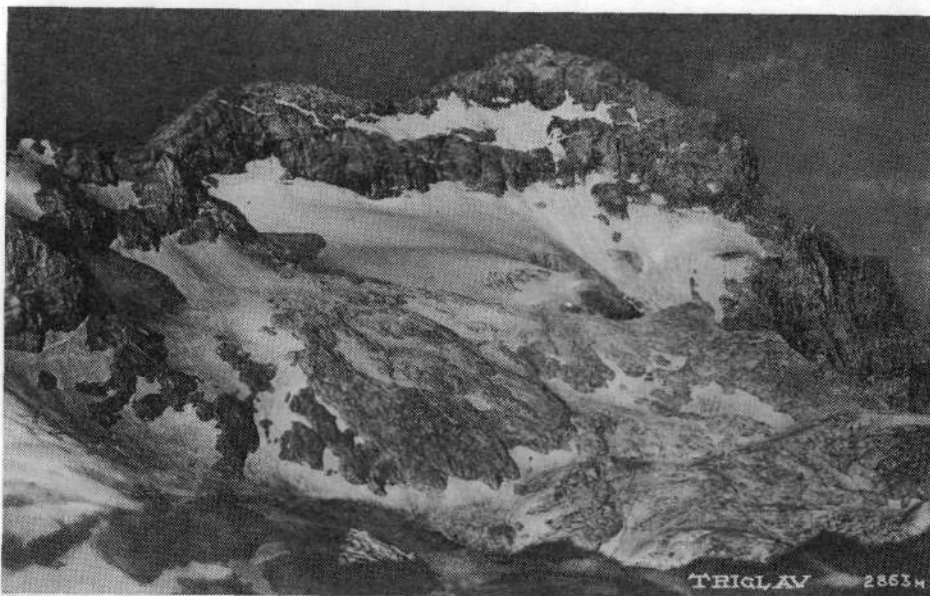
je bilo posebej poudarjeno njegovo stanje in spremembe po letu 1946 v primerjavi z letošnjim obsegom ter dodatno še kratak prikaz sledov pleistocenskih poledenitev v naših krajih (pleistocen in holocen sta najmlajši geološki dobi, ki sta se začeli pred približno milijon leti, holocen pa traja zadnjih 20 do 30 tisoč let; v tem času so se zvrstile štiri izrazite ledene dobe.)

Uredništvo dokumentarnih oddaj je predlog sprejelo, tako da smo oddajo snemali sredi avgusta na Ledeniku, z višin iz helikopterja RSNZ in v nižavah okrog Radovljice. Oddaja bo na II. programu TV Ljubljana letošnjega novembra.

TALJENJE TISOČLETNEGA LEDU

Najprej nekaj podatkov o rezultatih povojnih meritev, ki sta jih dr. Drago Meze in dr. Milan Šifrer redno objavljala v Geografskih zbornikih. Leta 1946 je imel Ledenik površino 14,37 hektara, leta 1954 še 12,66 ha, 1973 le še 11,90 ha in v letu 1989 samo še slabih 10 hektarov. Nekateri raziskovalci temu krčenju že prisojajo besedo »katastrofalno«, saj se je v borih štirih desetletjih ledenik stanjšal za več kot 14 metrov in po površini zmanjšal za dobre štiri hektare.

Kako so zastavili merjenje Ledenika? Najprej je treba povedati, da vsako leto beležijo opazovanja in meritve v mesecu septembru, to je ob koncu talilne dobe ledeniškega leta, saj se v oktobru že zanesljivo začne redilna doba. Tako torej zvezmo, da redilna doba traja od začetka oktobra do konca aprila, ledeniško leto

Predvojna razglednica: čeprav je posneta z nekoliko nižjega izhodišča, dobro prikazuje takratni obseg snežišč sredi poletja. Okrog Glave je skoraj do temena še vse »zalizano« z belo gmoto

Foto: Griesbach/Knaus, Zagreb

pa od oktobra do oktobra — oziroma od prvega jesenskega snega, ki tisto leto ne skopni več, pa do prve izdatne spomladanske odjuge.

V letu 1946 sta prva merilca Stanko Fon in Milan Šinkovec z rdečo barvo označila po skalah ob robu Ledenika takratni obseg in tako določila stalne merilne točke. Kolikor se Ledenik krči, toliko se njegov rob

odmika od stalnih merilnih točk. Letos sredi avgusta sta dr. Milan Šifrer in Dušan Košir, ki je že lani »praznoval« 40 let, odkar meri Ledenik, ugotovila, da se je od merilne točke 12 na pobočju Glave (izrazite vzpetine nad Steno) led umaknil že za 85 metrov!

Zanimivo je, da se je Ledenik najhitreje umikal v prvih trinajstih letih opazovanj

Leto 1954: površina je še po vsej širini od Kugyjeve police pa skoraj do Kredarice povezana. Snežni jeziki so še izdatni precej nizko pod Glavo

Foto: dr. M. Šifrer

Leto 1973: zaplate »zelenega snega« še segajo do pobočij Glave. Pojavile so se skalne grbine, ki v ravni črti režejo belo površino in naznanjajo konec spodnjega dela Ledenika

Foto: dr. M. Šifrer

oziroma merjenj, to je do leta 1959, in sicer kar za okrog 50 metrov od merilne točke 12 na Glavi, potem do leta 1973 še za 30 metrov, do leta 1983 pa le še za slaba dva metra. Takoj je treba dodati, da se je krčenje v sedemdesetih letih močno upočasnilo zaradi obilnega snega v zimah od 1976 do 1979: v zimi 1976/77

so na Ledeniku izmerili celo 8 metrov snega, kar je ekstremna debelina celo za višine okrog 2500 metrov — toda ta zima ni bila v nižinah nič posebnega!

Potem pa so v osemdesetih letih nastopile izredno suhe zime kar druga za drugo do letos, ko je bilo prvič zabeleženo, da na Kredarici v mesecu januarju praktično ni bilo snega. Takim zimam so se pridružila

Leto 1989: dobro se vidi, da je Glava že daleč od spodnjega roba Ledenika

Foto: dr. M. Šifrer

še nadpovprečno topla poletja v letih 1982, 1983, 1985 in 1987. Tako ni čudno, da je skopnel ves sneg, ki se je nakopičil v sedemdesetih letih in začelo se je prav katastrofalno taljenje že celo fosilnega ledu, starega morda tisoč in več let. Kopni torej že sredica, jedro ledenika — navidez počasi, vendar prvič, kar naš človek pomni.

Te navedbe potrjuje tudi površinski videz Ledenika: razpok praktično ni več videti, ker se je led preveč stanjšal; v spodnjem delu se je razkrila nekaj hektarov velika skalovita pokrajina, ki je v zadnjih letih odrezala spodnji jezik ledu od matične mase; ob spodnjem robu ledu so bila kar tri manjša jezera vode iz številnih studencev, katerih šum smo slišali do Kredarice. Skoraj celotna površina ledu je bila pokrita z gruščem ali ledeniškim drobjem, ki je prišel na dan v zadnjem času. Tako dandanes še pomisliti ni mogoče na kakšno poletno smučanje, kot ga še leta 1973 priporočajo avtorji planinskega vodnika Julijske Alpe!

HLADNE IN TOPLE DOBE

Ob vsem tem se pač zastavlja cela vrsta vprašanj, na katera bo v oddaji odgovarjal dr. Milan Šifrer, seveda v okviru možnosti, ki jih daje sodobna geografska znanost. Najprej: koliko vemo o »življenju« Triglavskega ledenika v minulih stoletjih in tisočletjih?

Dr. Šifrer nam je postregel z naslednjimi ugotovitvami:

Stari ledeniški nasipi oziroma morene nedvoumno pričajo, da so na višku ledene dobe ogromne mase snega in ledu do 500 metrov na debelo prekrivale bohinjsko

in blejsko kotlino ter segale na gorenjski strani do Podvina in na primorski do Sela pri Mostu na Soči. Zdaj smo sredi toplega obdobja, ki traja že kakih 20 tisoč let. Pred približno 4000 leti pa je bilo tako toplo podnebje, da Triglavskega ledenika ni bilo, gozdna meja pa je bila 300 metrov višje, kot je zdaj. Dokaj hladno podnebje je bilo med 12. in 16. stoletjem, ko so bili ledeniki v Alpah znatno večji od današnjih. Naslednji močan poledenitveni sunek je bil v srednji Evropi sredi prejšnjega stoletja in ne dosti milejši okrog leta 1920, o čemer že nazorno pričajo dobre fotografije.

Kakšna je torej perspektiva našega edinega pravega ledenika? Ali mu grozi izginotje?

Možno je seveda tudi to, posebno če upoštevamo novejšo teorijo ameriških klimatologov, da se je v tem desetletju podnebje začelo segrevati zaradi učinka tople grede. Ta teorija sicer še ni dokazana in podprta z rezultati dolgoročnih opazovanj, njeno bistvo pa je v tem, da je v zemeljskem ozračju vedno gostejša in bolj strnjena plast prašnih delcev in ogljikovega dvokisa. Ta plast zadržuje dolgovalovno infra rdeče sevanje od Zemlje v vesolje — skratka, zadržuje ohlajanje našega planeta.

Če bi po vsem tem koga obšle črne slutnje o vročem peklu na Zemlji, naj se pomiri ob misli, da je človeško življenje prekratko, da bi doživeli velike spremembe podnebja. Toda tak skromen mejni pojav, kot je Triglavski lednik, ki to ime komaj zasluži, je seveda skrajno občutljiv na vsako rahlo zvišanje povprečne letne temperature.

MED ČAKANJEM IN RAZPRAVAMI PA GORSKI SVET PROPADA

DOLGA POT DO (ZA)VAROVANJA

MARJAN RAZTRESEN

Privrženci tehničnih novosti, ki jih uvajajo v gorski svet, bodo spet nezadovoljni zaradi nasprotovanja varstvenikov okolja: potem ko so se poprej spravili nad gorska kolesa, so se zdaj še nad umetni sneg in nad ultra lahka letala. V nekaterih alpskih deželah so se že z zakonskimi akti postavili po robu škodi, ki da jo povzročajo gorskemu svetu, zdaj pa so začeli o tem na ministrskih ravneh razpravljati tudi v Sloveniji.

Povod za to je bila resolucija Mednarodne komisije za varstvo alpskih območij CIPRA, ki je že davnega leta 1983 zasedala na Bledu in ki je na predlog avstrijske Zveze za varstvo narave temeljito razpravljala o škodljivem vplivu uporabe novo

razvitih lahkih letal na alpski prostor. Resolucija je bila namenjena vladam alpskih dežel, v njej pa pozivajo zakonodajna telesa alpskih dežel, naj takoj izrečejo popolno prepoved uporabe lahkih letal (motoriziranih zmajev) v alpskem prostoru, še preden bi se razvila industrijska proizvodnja teh zračnih plovil.

HRUP IZ TRETJE RAZSEŽNOSTI

»Drugače kot pri mopedih,« je zapisano v utemeljitvi te resolucije, »katerih moteči hrup je splošno poznan, ne moremo lahkim letalom priznati nobenega razumnega namena razen športnega udejstvovanja uporabnika. Medtem ko so mopedi navezani na ceste, bodo lahka letala pri nadaljnjem razvoju obremenjevala s hru-